

HAANJA LINNUALA (EE0080613) HAUDELINNUSTIKU INVENTUUR

MTÜ Loodusõpe

2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
HAANJA LINNUALA LINNUSTIKU INVENTUURI METOODIKA	
LÜHIKIRJELDUS.....	3
VÄLITÖÖDE KIRJELDUS	4
Kakud.....	4
Jäälind	5
Väike-kärbsenäpp ja laanepüü	6
Järvede linnustik	8
HAANJA LINNUALA HAUDELINNUSTIKU INVENTUURI ARUANDE	
JUURDE KUULUVAD MAPINFO KAARDIKIHID.....	11

SISSEJUHATUS

Käesoleva töö eesmärgiks oli:

- 1) viia läbi standardiseeritud metoodika alusel kakkude, jäälinnu, väike-kärbsenäpi, laanepüü ja järvede haudelinnustiku (sealhulgas öise aktiivsusega liigid) inventuur Haanja linnualal;
- 2) inventeeritud linnuliikidele ja teistele kaitsekorralduslikult olulistele linnuliikidele arvukushinnangute andmine

Haanja linnuala haudelinnustiku inventuuri viis läbi MTÜ Eesti Ornitoloogiaühingu tellimisel MTÜ Loodusõpe. Vastutavateks ekspertideks olid Margus Muts ja Jaanus Tanilsoo. Eesti Ornitoloogiaühingu esindajaks oli Joosep Tuvi.

Inventuuri välitööd toimusid 20. märts - 21. juuni 2012 ja 27. märts kuni 3. mai 2013.

HAANJA LINNUALA LINNUSTIKU INVENTUURI METOODIKA LÜHIKIRJELDUS

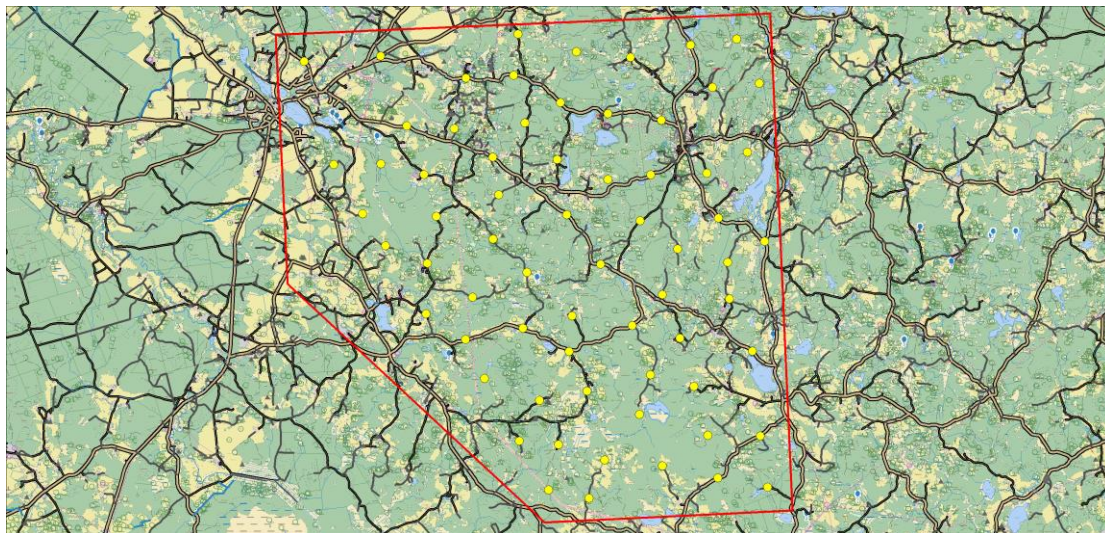
1. **Kakud** – ühekordne kaardistamine peibutusmeetodil 20.03.–05.05, punktide omavaheline kaugus ca 1 km (metsamaa pindala 85 km²), värbkakul päikeseloojangu ja -tõusu aegne ühekordne kaardistamine peibutusmeetodil, punktide omavaheline kaugus ca 1 km.
2. **Jäälind** – kahekordne loendus jõgedel (paadiga või jalgsi). Loendatavate jõelõikude pikkus ca 35 km.
3. **Väike-kärbsenäpp ja laanepüü** – ühekordne kaardistamine kuuel 5 km transektil perioodil 25.05.–15.06.
4. **Järvede linnustik** – ühekordne pesade/territooriumide päevane kaardistamine järvedel (>1 ha) perioodil 20.05.–20.06, lisaks rohke taimestikuga järvedel ka ühekordne öine kaardistus perioodil 20.05.–20.06.

VÄLITÖÖDE KIRJELDUS

Kakud

Inventuuri ajal peibutati händkakku ja värbkakku 67 punktis. Töö tulemusena registreeriti 3 värbkaku ja 2 händkaku territooriumit, mis kõik olid Keskkonnaregistris seni kajastamata ning andsid uut informatsiooni Haanja linnuala kakuliste paiknemisest.

Kakkude inventuuri ala hõlmas nelja UTM ruutu (MD9595, ND0095, ND0090 ja MD9590). Neist MD9590 on lõigatud sirgega, mis jälgib Haanja looduspargi piire. Joonisel 1 on välja toodud uuringuala koos vaatluspunktidega. Lisas 1 väljatoodud arvukushinnangu juures arvestati lisaks inventuuritulemustele ka varasemaid teadaolevaid pesitsusterritooriume ja potentsiaalsete elupaikade paiknemist väljaspool inventuuriala.

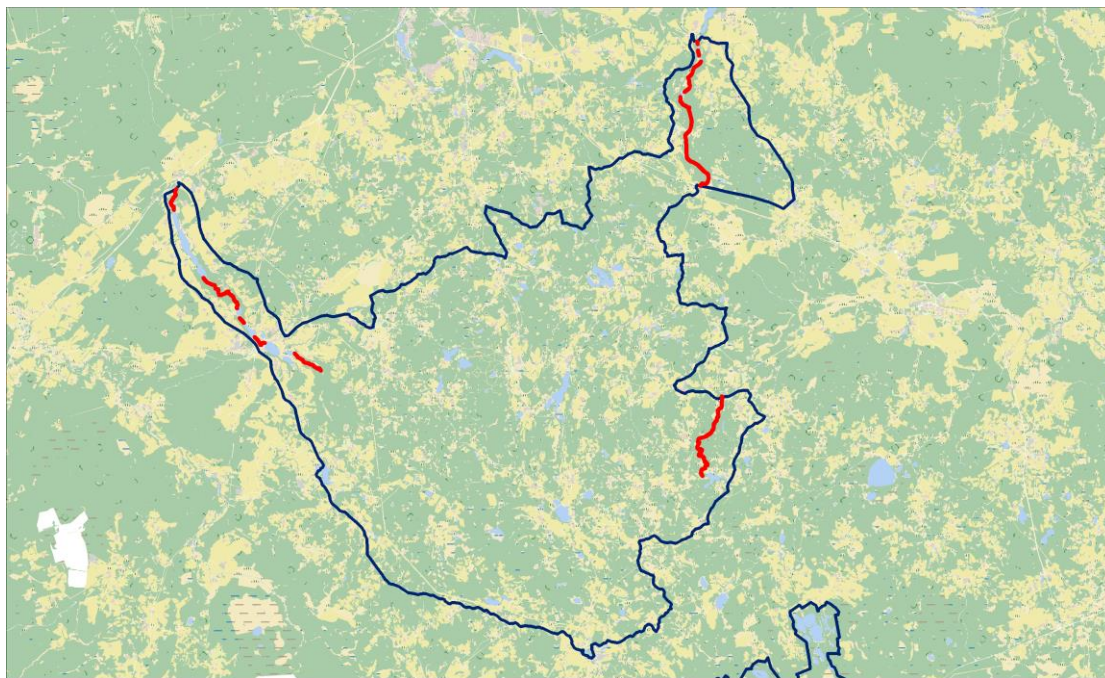

Joonis 1. Kakkude inventuuri vaatluspunktide paiknemine.

Jäälind

Vaatlustega kaetud jõelõigud ja vaatlusajad (joonis 2):

- Rõuge jõgi (Haanja linnualale jääv lõik Tindi külast Nursi küalani)
- Piusa jõgi (Luhtõ järvest Haanja linnuala piirini)
- Iskna jõgi (Holsta külast Noodaskülani)

Joonis 2. Vaatlustega kaetud potentsiaalsed jäälinnujõed Haanja linnualal.

Vaatluskäikudel jäälindu ei kohatud. Haanja linnualale jäävad jõelõigud pole sobivad jäälinnu elupaigaks. Tegemist on vooluveekogude ülemjooksudega, mistõttu on need kitsad, vee- ja kalavaesed (foto 1). Toitumisalaks pole kuigi sobivad ka rohked järved (nt. Rõuge jõe ülemjooksu piirkonnas) kiiresti süveneva vee tõttu, kalad hajuvad erinevatesse veekihtidesse (jäälind püüab kala vaid pindmisest veekihist). Samuti puuduvad sobivad pesapaigad: jõgede väike vooluhulk pole suutnud põrkeveerudele kujundada paljandeid, mis on iseloomulikud jäälinnu pesapaigana Lõuna-Eestis. Probleemiks on veel laugematel jõelõikudel kobraste elutegevuse tagajärjel tekkinud ulatuslikumad üleujutusalaad.

Jäälinnule sobilikke elupaiku leidub Piusa jõel alates Haanja loodusala piirist. Kindel elupaik aga allavoolu alates Vastseliinast.

Jäälinnu kohtamine Haanja linnualal on juhuslik ja peamiselt rändeperioodil sügisel. (M. Muts juhuslikud tähelepanekud varasemast perioodist).

Foto 1. Haanja linnuala jõed on suvel veevaesed.

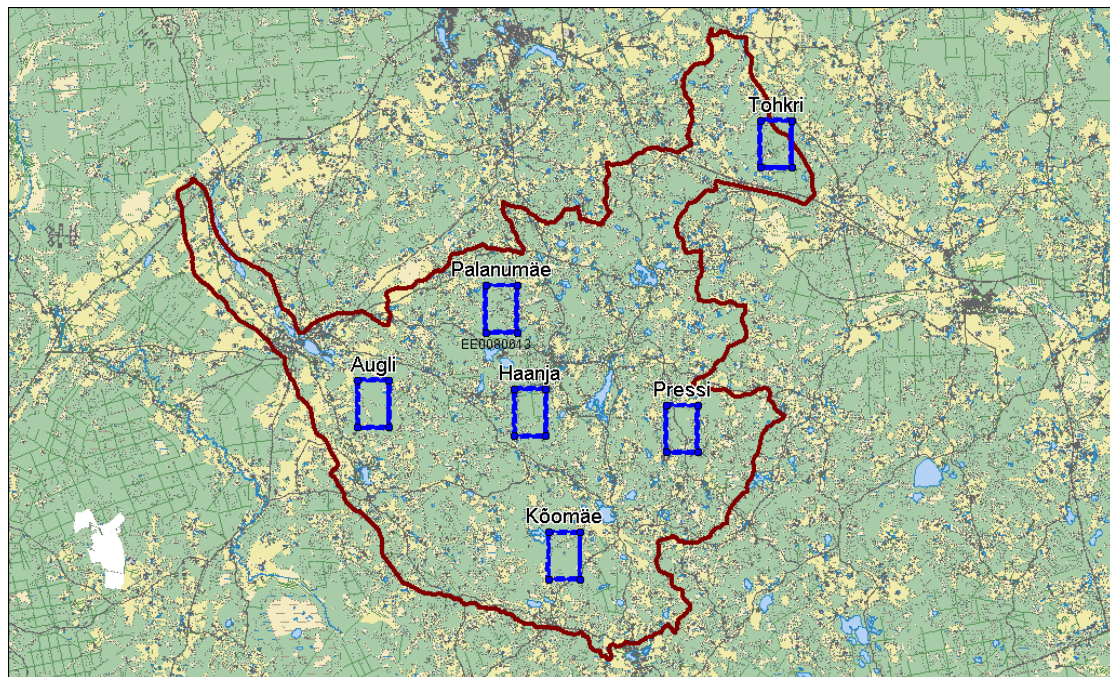
Väike-kärbsenäpp ja laanepüü

Väike-kärbsenäpi ja laanepüü inventeerimiseks Haanja looduslal kasutati ühekordset kaardistamist kuuel 5 km transektil (joonis 3). Lisaks väike-kärbsenäpile ja laanepüüle kaardistati kõik transektil kohatud-kuuldud linnuliigid.

Inventuuri käigus kohatud väike-kärbsenäppide ja laanepüüde koordinaadid on käesoleva aruande juurde kuuluval MapInfo kaardikihil. Lisas 1 väljatoodud väike-kärbsenäpi arvukushinnangu andmisel ekstrapoleeriti transektloenduselt saadud arvukustihedus Haanja loodusala metsade pinnale. Läbi viidud transektloendus ei võimalda anda adekvaatset hinnangut laanepüü arvukusele Haanja linnualal, mistõttu

jäädi laanepüü arvukushinnangu andmisel varasema arvukushinnangu ("Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis" (2003, Kuus, Kalamees)) juurde.

Teised kohatud linnuliigid on kantud välitöökaartidele paberil. Kaitsealustest liikidest kohati transektloenduse ajal rukkirääku, kelle lisas 1 väljatoodud arvukushinnangu juures ekstrapoleeriti kogu linnualale rukkiräägu seire tulemustest (2007-2012) saadud arvukustihedus.

Joonis 3. Transektide paiknemine ja nimetused Haanja linnualal.

Tabel 1. Transektide läbimise ajad ja kohatud väike-kärbsenäppide ja laanepüüde arv.

TRANSEKT	LÄBIMISE KPV.	VÄIKE-KÄRBSENÄPPIDE ARV (pesitsusterritooriumid)	LAANEPÜÜDE ARV (kohatud isendid)
Haanja	31.05.2012	5	1
Palanumäe	1.06.2012	4	1
Tohkri	3.06.2012	0	0
Augli	6.06.2012	2	1
Kõomäe	8.06.1012	4	1
Pressi	14.06.2012	0	0

Järvede linnustik

Haanja loodusala järvede linnustikku inventeeriti järvedel pesitsevate liikide ühekordse kaardistamise ja loendamise teel ajavahemikul 4. juuni – 21. juuni 2012. Vaatlustega kaeti 39 üle ühe hektari suurusega järve. Lisaks viidi läbi öine kaardistamine neljal taimestikurikkal veekogul (Kavadi, Saaluse Alajärv, Vaskna ja Salujärv).

Enamasti vaadeldi veekogusid nende kallastelt. Paati kasutati vaid Kahrila ja Kavadi järve linnustiku kaardistamisel.

Hommikuste vaatluste käigus tehti kindlaks üheksa veekogudega seotud linnuliigi esinemine Haanja loodusala järvedel. Kõige arvukamaks liigiks osutus kõrkja-roolind *Acrocephalus schoenobaenus*.

Tabel 2. Haanja linnuala järvedel kohatud linnuliikide nimekiri.

JRK. NR	LINNULIIK	VAATLUSED
1.	jõgitiir	3 paari ja 6 isendit kelle tegevus ei viita pesitsemisele
2.	kalakajakas	24 paari
3.	kõrkja-roolind	59 laulvad isalinnud (territooriumid)
4.	kühmnokk-luik	1 paar
5.	roo-loorkull	3 paari
6.	rootsiitsitaja	4 laulvad isalinnud (territooriumid)
7.	rästas-roolind	5 laulvad isalinnud (territooriumid)
8.	sinikael-part	2 paari ja 38 isendit, kelle tegevus ei viita pesitsemisele
9.	sõtkas	17 isendit, kelle tegevus ei viita pesitsemisele

Öiste vaatluste käigus täheldati kahte linnuliiki.

Tabel 3. Öiste vaatluste käigus Haanja linnuala järvedel kohatud linnuliikide nimekiri.

JRK. NR	LINNULIIK	VAATLUSED
1.	kõrkja-roolind	15 laulvad isalinnud (territooriumid)
2.	täpikhuik	2 häälitsevad linnud

Haanja loodusala järved on linnuvaesed. Puuduvad ulatuslikud madalaveelised ja taimestikurikkad veekogud. Enamjaolt on tegu väikeste metsajärvedega (foto 2). Nad on suhteliselt sügavad, kiiresti süveneva veega, mistõttu kaldataimestiku vöönd on kitsas. Seetõttu napib ka lindudele sobivaid elupaiku.

Foto 2. Vaade tüüpilisele Haanja kõrgustiku metsajärvele. Vällamäe Perajärv.

Huvitavaks tähelepanekuks võib pidada asjaolu, et mitmed veekogudega seotud linnuliigid ei asusta piirkonna suuremaid veekogusid. Näiteks enamik sinikael-pardi *Anas platyrhynchos* ja sõtka *Bucephala clangula* asurkonnast kasutab poegade kasvatamiseks hoopis väiksemaid veekogusid, näiteks talutiike. Seetõttu võib vaatamata kesistele inventuuritulemustele nõustuda raamatus "Euroopa Liidu tähtsusega linnualad Eestis" (2003, Kuus, Kalamees) väljatoodud varasemate arvukushinnangutega (Lisa 1).

Samuti on taidad *Gallinula chloropus* kinni kasvavate väikeveekogude asukad. Aastati väga kõikuva asustustihedusega täpikhuikade *Porzana porzana* elupaigad on Haanjamaal peaaegu eranditult vooluveekogudel kobraeste paisude taha tekkinud märgaladel. Lisas 1 väljatoodud arvukushinnangu juures on arvestatud rukkiräägu

seire käigus leitud elupaikadega. Roo-loorkulli (*Circus aeruginosus*), kühmnokk-luige (*Cygnus olor*), rästas-roolinnu (*Circus aeruginosus*) ja jõgitiiru (*Sterna hirundo*) arvukushinnangute juures (Lisa 1) on arvestatud ka varasematel aastatel teadaolevate elupaikadega.

**HAANJA LINNUALA HAUDELINNUSTIKU INVENTUURI ARUANDE
JUURDE KUULUVAD MAPINFO KAARDIKIHID.**

1. **EELIS_handkakk** - EELISesse edastamiseks piiritletud händkakkude elupaikadega kaardikiht Haanja linnualal
2. **EELIS_kaitsealused_linnuliigid** - EELISesse edastamiseks piiritletud kaitsealuste linnuliikide elupaikadega kaardikiht Haanja linnualal
3. **EELIS_varbkakk** - EELISesse edastamiseks piiritletud värbkakkude elupaikadega kaardikiht Haanja linnualal
4. **Haanja_handkakk_kakupunktid** - peibutuspunktid koos peibutskuupäeva, peibutuskellaaja ja vaatleja andmetega
5. **Haanja_handkaku_kakuvaatlused** - inventuuri ajal registreeritud händkakud
6. **haanja_jarvede_linnud** - järvde linnustiku inventuuri hommikuste vaatluste käigus kaardistatud linnud
7. **haanja_jarvede_linnud_oo** - järvde linnustiku inventuuri öiste vaatluste käigus kaardistatud linnud
8. **Haanja_varbkaku_kakupunktid** - peibutuspunktid koos peibutskuupäeva, peibutuskellaaja ja vaatleja andmetega
9. **Haanja_varbkaku_kakuvaatlused** - inventuuri ajal registreeritud värbkakud
10. **jaalinnu_loendus** – jäälinnuvaatlustega kaetud jõelõigud kuupäevadega
11. **kontrollitud_jarved** - järvde linnustiku inventuuriga kaetud veekogud
12. **kontrollitud_jarved_oo** - järvde linnustiku inventuuri öiste vaatlustega kaetud veekogud
13. **pyyd_ja_karpsenapp** - transektloendustel kohatud väike-kärbsenäpid ja laanepüüd
14. **vanad_handkaku_territooriumid** - varasematel aastatel Haanja linnualal kohatud territoriaalsete händkakkude asukohad

Lisa 1. Haanja linnuala haudelinnustiku loendusandmed ja arvukushinnangud.

	Arvukus (paari pesitsemas)			
	Loendus		Hinnang	
	Min	Max	Min	Max
Kühmnokk-luik (<i>Cygnus olor</i>)	1	1	1	2
Sinikael (<i>Anas platyrhynchos</i>)	2	2	20	30
Sõtkas (<i>Bucephala clangula</i>)	0	0	10	20
Roo-loorkull (<i>Circus aeruginosus</i>)	3	3	10	15
Laanepüü (<i>Tetrastes bonasia</i>)	4	4	200	250
Täpikhuik (<i>Porzana porzana</i>)	2	2	5	25
Rukkirääk (<i>Crex crex</i>)	5	5	100	200
Jõgitiir (<i>Sterna hirundo</i>)	3	3	10	15
Värbkakk (<i>Glaucidium passerinum</i>)	3	3	5	10
Händkakk (<i>Strix uralensis</i>)	2	2	5	7
Jäälind (<i>Alcedo atthis</i>)	0	0	0	0
Rästas-roolind (<i>Acrocephalus arundinaceus</i>)	5	5	10	20
Väike-kärbsenäpp (<i>Ficedula parva</i>)	14	14	300	400